

Onderzoek naar rol geneesmiddelen bij kanker tijdrovend, maar waardevol

ROTTERDAM - Onderzoek naar de effecten en bijwerkingen van geneesmiddelen in de praktijk is bijzonder tijdrovend, maar kan waardevolle informatie opleveren om in de nabije toekomst tot betere behandelingen te komen met minder bijwerkingen. Dermatoloog dr. Tamar Nijsten en ziekenhuisapotheker dr. Paul van der Linden hielden op 11 november een enthousiast betoog ter ondersteuning van dit type onderzoek. "De koppeling tussen de databanken van IKZ en PHARMO is een goudmijn."

Dermatoloog dr. Tamar Nijsten (Erasmus MC, Rotterdam) stond in zijn presentatie stil bij het gebruik van geneesmiddelen en het ontstaan van huidkanker. Chemopreventie is een methode om het ontstaan van kanker te remmen. Deze is afhankelijk van persoonlijke kenmerken van de patiënt, risico's en aard van de ziekte, maar het zegt ook iets over de voor- en nadelen van geneesmiddelen. Daarbij gaat het om het vinden van een goede balans tussen positieve effecten en bijwerkingen.

Geneesmiddelen en huidkanker

De meest voorkomende vorm van huidkanker is het basaalcelcarcinoom (BCC). Deze tumoren kunnen in grotere aantallen voorkomen op diverse locaties op het lichaam en bovendien toenemen in de tijd. Een belangrijke oorzaak is overmatige blootstelling aan zonlicht. Ondanks allerlei voorlichtingscampagnes lijken mensen zich weinig van deze waarschuwingen aan te trekken. Dan is niet verstandig, want het BCC is een ellendige ziekte die nare littekens achterlaat; met name in het gezicht.

Een andere vorm van huidkanker is melanoom. Deze is verantwoordelijk voor circa 15 procent van de sterfte aan huidtumoren. Vaak zijn daar biologische verklaringen voor te vinden. Hierop wordt voortgeborduurd bij de zoektocht naar passende geneesmiddelen. "Een voordeel ten opzichte van andere tumoren is dat de huid heel toegankelijk weefsel is. Dat biedt kansen om mensen te onderscheiden met een hoog en laag risico en daar preventiemaatregelen op af te stemmen", aldus dr. Tamar Nijsten. In Nederland wordt elk jaar bij 25 tot 30.000 mensen de diagnose huidkanker gesteld. Dat aantal stijgt met circa 4 procent per jaar. Het kan daarbij gaan om meerdere tumoren per patiënt. "Die sterke stijging is een echt probleem."

Palga & kankerregistratie IKZ

In 2000 kwam vanuit de VS het bericht dat statines (cholesterolverlagende middelen) een preventieve invloed zouden hebben op het ontstaan van melanomen. Het PHARMO Instituut kreeg het verzoek om daar onderzoek naar te doen met behulp van Palga, een grote database met pathologische en histologische gegevens. Deze zoektocht leverde echter geen duidelijke aanwijzingen op.

Vervolgens werd besloten een koppeling aan te brengen tussen Palga en de kankerregistratie van het IKZ. Deze databank is de enige in Nederland, waarin naast de gebruikelijke gegevens ook specifieke data zijn opgenomen over medicijngebruik. Dit leidde tot een uitgebreide studie, waarbij de data van ruim 2.000 melanoompatiënten, bijna 3.500 SCC-patiënten en 19.000 BCC-patiënten werden betrokken. "Dit onderzoek toonde inderdaad aan dat naarmate patiënten langer statines gebruiken, de incidentie van melanoom afneemt. It was too good to be true. It usually is."

De gecombineerde databank van IKZ & PHARMO bevat zoveel gedetailleerde informatie over patiënten met kanker of andere aandoeningen dat er heel selectief onderzoek kan worden gedaan kan worden naar allerlei subgroepen. "Zelfs na selectie van subgroepen blijven er meestal voldoende patiënten over om doelgericht onderzoek te kunnen doen. De koppeling tussen deze databanken is een goudmijn", aldus dr. Tamar Nijsten.

Bijdrage ziekenhuisapothekers

Ook dr. Paul van der Linden, ziekenhuisapotheker in de Tergooi Ziekenhuizen in Blaricum, was enthousiast over de vele mogelijkheden die de samenwerking tussen IKZ & PHARMO te bieden heeft. Door de koppeling van databanken kunnen patiënten langdurig over de tijd worden gevolgd; van de geboorte tot aan de dood. Het gaat in dit geval om een cohort van 43.000 kankerpatiënten met goed gespecificeerde gegevens met betrekking tot diagnose, behandeling en medicijngebruik. Hij gaf een korte toelichting op de procedure die in het ziekenhuis wordt gevolgd bij het voorschrijven, bereiden en toedienen van cytostatica. Elke patiënt vraagt om maatwerk.

Een bijzonder aandachtspunt is de verzameling van data door PHARMO. In de Nederlandse ziekenhuizen worden patiëntgegevens nog op uiteenlopende manieren bijgehouden; op papier, maar ook met diverse registratiesystemen. Daarnaast maken ziekenhuisapothekers vaak gebruik van een eigen Ziekenhuis Administratie en Informatie Systeem (ZAIS) die eveneens per ziekenhuis kunnen verschillen. Verder verzamelt PHARMO ook nog gegevens van patiënten bij apothekers om de hoek. Bij elkaar opgeteld komt er dus heel wat bij kijken, voordat er betrouwbare en volledige data beschikbaar zijn over het geneesmiddelengebruik van een patiënt.

Uitbreiding registratie

Over het nut van deze inspanningen is er geen spoor van twijfel. "Dataverzameling op patiëntniveau is heel belangrijk", aldus dr. Paul van der Linden. "Gegevens over wat een patiënt in de praktijk heeft ingenomen, kan nuttige informatie opleveren over het effect van deze middelen. De koppeling tussen PHARMO en IKZ is hiervoor zeer geschikt." Verdere uitbreiding van de geneesmiddelenregistratie naar landelijk niveau is volgens hem noodzakelijk om voldoende omvang van het cohort patiënten bij zeldzame tumorsoorten te bereiken.

Per tumor gaat het om circa 2.000 tot 3.000 patiënten. Uitbreiding van het aantal deelnemende ziekenhuisapotheken is daarvoor noodzakelijk. "Ik zou tegen mijn collega's willen zeggen: doe mee! Je krijgt er veel voor terug." Prof. dr. Jan Willem Coebergh benadrukte dat het belangrijk is en blijft om uitkomsten van studies naar medicijngebruik terug te koppelen naar de tumorwerkgroepen in de regio. "Dat vergroot niet alleen de bewustwording; je voorkomt daarmee ook 'gekkigheid' ofwel verkeerde interpretaties en conclusies." Dr. Paul van der Linden was het daar mee eens. "Een structurele terugkoppeling naar de zorgverleners in de ziekenhuizen is een belangrijke voorwaarde om tot verbetering van de zorg te komen."

Over PHARMO

De focus van het wetenschappelijk onderzoek van het PHARMO Instituut ligt op studies naar effect en bijwerkingen van medicijnen in de dagelijkse praktijk. De databanken van het PHARMO Instituut bevatten data van patiënten van o.a. de openbare apotheek, hospitalisaties (LMR), ziekenhuisapotheek, klinisch labbepalingen en huisartsen.

- Meer informatie over deelname aan de registratie van geneesmiddelen door apothekers is verkrijgbaar bij dr. Ron Herings van het PHARMO Instituut in Utrecht, tel. 030 - 7440 800.
- Meer informatie over onderzoek naar praktisch gebruik van geneesmiddelen bij kankerpatiënten is verkrijgbaar bij dr. Lonneke van de Poll of dr. Valery Lemmens, sectorhoofden van de afdeling Onderzoek van het IKZ.

Index verslagen van dit symposium:

- [Koppeling PHARMO & IKZ: waardevol voor praktisch geneesmiddelenonderzoek](#)
- [Toekomst al begonnen: 'We kijken naar gevolgen van kanker voor patiënt'](#)